

Kiss Gy. Csaba

„Egyességre ítélve” és az apró munka

Avagy magyarokról és szlovákokról

Előadásom címe két részből áll. Az első felét egy szlovák könyvből emeltem át. Szerzőjét Jozef Hajkónak hívják, s könyve a közös történelemről szól, ahogy alcíme mondja: *Szlovákok és magyarok közös ezer éve*. Érdeemes szólni róla a mai rendezvényen. Az „apró munka” kifejezés pedig T. G. Masarykra utal. Vagyis a történelmi és máig időszerű sorsközösségről és tennivalónk módszeréről kívánok beszélni.

Magyar–szlovák viták, politikai szóváltások idején föl szokott rémleni előttem az 1989. december elsejének esti Pozsonya. Amikor Bécsből kissé késve érkezünk az ellenzéki nagygyűlésre. Testvéri szeretettel fogadott bennünket mindenki. Közös ügyről volt szó, szabadságról, demokráciáról. Készültünk jó előre erre az alkalomra Budapesten, érdemes elővenni az első független magyar lap, az akkori Hítel példányait. Szerepelt benne például Václav Havel, Zdeněk Mlynář, Lubomír Feldek. '89 tavaszán Ján Čarnogurskýt meghívtuk az MDF vallásszabadságról rendezett veszprémi tanácskozására. Nem volt módjában eljönni, de elküldte kéziratát, ha jól emlékszem, akkor jelent meg, amikor őt Csehszlovákiában letartóztatták. Azokban az időkben meg voltam arról győződve, hogy új, ígéretes fejezetet fogunk kezdeni a magyar–szlovák kapcsolatokban is. Kibeszélhetjük a gondokat, a múltból örökölt terheket, a kölcsönös előítéleteket. Mert különös elhallgató politikát folytatott e tekintetben a kádári Magyarország. Terveztünk például a nyolcvanas években előadás-sorozatot *„Szomszédaink-előítéleteink”* címmel a budapesti Kossuth Klubban, s magas helyen akadályozták meg megtartását. A szovjet birodalom érdeke volt, hogy ne hegedjenek be a szomszédok által okozott sebek. Némi romantikával, gyökeres változást szerettem volna. Őszinte múltföltárást, a sérelmek közös kibeszélését. Úgy gondoltam, ez a mi jól fölfogott nemzeti érdekünk is, hiszen egyetlen lehetőség számunkra a közép-európai együttműködés. Kedvező jelek mutatkoztak, de kedvezőtlen fejlemények is következtek: a Bős–Nagymaros erőmű terve, cseh–szlovák bizonytalanságok. Hiába vettem föl az 1992-ben létrehozott Közép-Európa Intézet igazgatójaként egy magyar–szlovák közvélemény-kutatás lehetőségét, a kedvező vélemény ellenére anyagi támogatását nem biztosították.

A kilencvenes évektől ígéretes értelmiségi találkozásokra került sor, Pozsonyban, Budapesten, Esztergomban, rendre biztosítottuk egymást a közös programok, a párbeszéd fontosságáról, a nyilatkozatokban, fölhívások megfogalmazásában elég jók vagyunk mi, magyarok és szlovákok, a megvalósításban kevésbé. Szó volt például közös tudományos-kulturális alapítványról,

amely támogatná a szakmai rendezvényeket, a fordítást, de nem sok lett belőle, ahogy a közös tanári történelemkönyv is csak részben valósult meg. Kétségtelen viszont, hogy igazi élő és pezsgő szlovák–magyar fórumot jelentett a budapesti Szlovák Intézet a Rákóczi úton Karol Wlachovský igazgatóságának éveiben. Eredményesen működött a történész-vegyesbizottság, de arra már nem mindig volt anyagi eszköz, hogy mindkét nyelven megjelenjenek az elhangzott előadások. Pedig a közös történelem megérne egy misét. Úgy tetszik, ezen a téren a civil kezdeményezések értek el eredményeket, gondolok például a magyarországi Terra Recognita Alapítvány tevékenységére. Itt térek vissza Jozef Hajko 2011-ben megjelent könyvére. Igazán érdekes és izgalmas kísérlet: újraolvasta a szerző a közös történelmet, másképpen szólva, együtt olvasta a két történetet, szembesítve egymással a két nemzeti narratívát. Kivételes próbálkozás, enyhén szólva kissé furcsa, hogy nem található meg a magyar nemzeti könyvtárban. Igazat kell adni a könyv címének: egységre vagyunk ítélve. Odsúdeni na dohodu. De ez föltehetően nem egy egyszeri kiegyezési, megbékélési aktus, hanem folyamat, nem megy egyik napról a másikra. Rengeteg és következetes hosszú távú apró munkára van szükség. Kapcsolatok módszeres építésére, az előítéletek háttérének, működési mechanizmusának föltárására. Mert a demokrácia és a szólásszabadság adott esetben szélsőséges nézeteknek is lehetőséget kínál. Mennyi ostoba és primitív előítélet jött napvilágra nálunk és odafönt is az elmúlt 27 év alatt! És mindig lehetnek „harmadik felek”, akiknek érdeke a magyar–szlovák közeledés megakadályozása. Kinek volt érdeke a Malina Hedvig-botrány? Föltételezem, hogy Magyarországnak és Szlovákiának egyáltalán nem.

Tudjuk-e, hogy milyen a kép nálunk és odafönt az északi, illetve déli szomszédról? Tartok tőle, hogy csak egyszerűsítő közhelyek szintjén. Árnyaltan és részletesen kellene ismerni a szlovákok magyarsággképét és a magyarok szlováksággképét. Nemzedékek, régiók szerint, és külön azt, hogy miként tekint egymásra a szellemi élet. Magyar oldalon sajnos ez a kép sok kívánnivalót hagy maga után. A szlovák népet valójában alig ismerik nálunk, történelme hiányzik az oktatásból – pedig a hozzánk talán legközelebb álló kultúra, folklórban, antropológiában, gasztronómiában. Nem lehet letagadni az együtt eltöltött ezer évet. A szlovák szellemi élet talán valamelyest jobban ismeri a magyart, néha persze csupán egy-egy oldalát. A pozsonyi Kalligram Kiadó például meglehetősen egyoldalú képet nyújtott szlovák nyelvű kiadványaiban a magyar kultúráról. A tömegtájékoztatás számára, tudjuk, elsősorban a konfliktus, a botrány érdekes, inkább az, ami negatív, s kevésbé az, ami pozitív. Így az átlagmagyarhoz nem jutott el például, hogy volt olyan fontos szlovák sajtóorgánium, amely nyilvánosan bocsánatot kért Malina Hedvigtől; arról is kevesen értesültek, hogy mi minden történt az utóbbi években Szlovákiában a közös múlt közös értékeinek számontartásáért. Ahogy néhány éve például közösen emlékezhettünk Késmárkon – tárogatószó mellett – Thököly Imrére, vagy említhetem Gvadányi József emléktábláját Szakolcán, ahol a főtéren szobrot emeltek Nagy Lajos királynak, legújabban pedig Maléter Pál eperjesi emléktábláját. Kétségkívül változóban van Szlovákiában a közös haza múltjának megítélése. Magyarországon az 1918 előtti ország képében még mindig nincs arányos helye a velünk egy országban élt többi hazai nemzetnek, hiányzik az a szemlélet, amelyet Csaplo-

vics János (Ján Caplovič) képviselt közel kétszáz éve, amikor azt írta Magyarországról: Európa kicsiben.

Meggyőződésem, hogy az eltérő módon értékelt események és történelmi személyek szerepének megvitatása termékeny párbeszédet eredményezhet. A történész-vegyesbizottsági ülések megfelelnek ennek a váradalomnak. De hadd említsem a közel három éve Nyitrán megrendezett tudományos konferenciát Esterházy Jánosról. Tudjuk, szerepét, személyiségét másképpen ítéli meg a magyar és a szlovák történetírás. Igazi többoldalú dialógusra került sor a zoboralji városban. Segítette az eszmeccserét, hogy szlovák és magyar szakembereken kívül részt vettek a tanácskozáson Lengyelország és Csehország tudósai is. A visegrádi keret ilyen szempontból is fontos szerepet játszhat.

Visegrádról külön kell szólni. A magyar–szlovák kapcsolatok javítása, a párbeszéd nem lehet egy napig tartó alkalom, hanem annak a fontos folyamatnak kell részét képeznie, amely ma időszerűbb, mint bármikor az elmúlt negyed században. Ma Európában érezhetően sorsfordító időköt élünk. Akár korszakhatárról is beszélhetünk. Amint évszázadok óta, most szintén a kontinens fontos geopolitikai terében élnek nemzeteink. És arról sem lehet megfeledkezni, hogy Európa nem egy helyén találkozhatunk bizalmatlansággal a közép-európai, vagy szűkebben véve a visegrádi országokkal kapcsolatban.

Az „apró munkára” térvén: formálódik egy interdiszciplináris kutatói csoport, amely a közös visegrádi emlékezhelyek föltárására kíván vállalkozni. Emlékezhelyek – a történelmi antropológiai szemléletnek megfelelően. A mi esetünkben olyan, sajátos hálózatot alkotó csomópontokról van szó, amelyek szerepet játszottak mind a négy nemzet múltjában, mondjuk Szent Adalberttől kezdve Jan Amos Komenskýn keresztül, számba véve a közös uralkodóházakat, olyan sorsfordító éveket, mint 1848 és 1918, eljutva a magyar 1956-ig, a cseh-szlovákiai 1968-ig és a Szolidaritás 1980-as színre lépéséig. Azzal a célkitűzéssel, hogy jobban kirajzolódjék Közép-Európa sajátos arca.

És arról is kell szólni, amiben hátramaradtunk Magyarországon. Gondolok például a szlavisztika tudományának jobb megalapozására. Rendkívül hátrányosan érintette az egyetemi szlavisztikát nálunk az ún. bolognai rendszer bevezetése, és ami ezzel együtt járt, az egyszakos képzés bevezetése a bölcsészkarokon. Már-már tragikusan lecsökkent a szláv filológiát hallgatók száma, az első lépcsőben, a BA fokozaton gyakorlatilag alig van módjuk rendszeren elsajátítani a nyelvet. Gyökeres változásokra volna szükség. Hét szomszédunk közül öt szláv nyelvű ország. Szembe kell néznünk e helyzet következményeivel, a XXI. század elején végleg föl kellene számolni a „slavica non leguntur” XIX. századból örökölt korlátolt szemléletét. Sokszor fölvettem, ismét elmondom javaslatomat, miszerint legalább néhány középiskolában lehetne kölcsönöségi alapon második idegen nyelvként egy-egy osztályban a magyart, illetve a szlovákot tanítani. Amikor Nyíregyházán beszélünk erről – vagy tíz éve –, hogy meg lehetne próbálni ilyen együttműködést Eperjessel, tetszéssel fogadták, de ahogy mifelénk lenni szokott, semmi nem lett belőle.

Ezután néhány szót a nemzeti kisebbségekről. Hogy milyen különbség van a magyar és a szlovák fölfogás között, jól mutatja, hogy az 1995-ös alaptörvény hivatalos magyar és szlovák változata más-más kifejezést használ velük kapcsolatban, és ez a két terminus nem fedi egymást. Mást gondolt volna a

két diplomácia, vagy csupán figyelmetlenek voltak? A magyar szöveg „nemzeti kisebbséget” mond, a szlovák „národnostná mensiná”-t. Vagyis másképpen tekintünk rájuk. Magyar értelmezésben ugyanis a kisebbség jelzője, a nemzeti (ahogy az első világháborút lezáró szerződésekből használták), érthető úgy, hogy a Szlovákiában élő magyarok nemzeti tekintetben számítanak kisebbségnek. A szlovák terminus szinte lefordíthatatlan magyarra, szó szerint: nemzetiségi kisebbség, vagyis alapvető státusa a szóban forgó népcsoportnak, hogy nemzetiség, ami a nemzetnél jóval szűkebb kategória. A demográfiai mutatók egyébként mind a szlovákiai magyarok, mind a magyarországi szlovákok esetében rendkívül kedvezőtlenek. Kevés jel mutat arra, hogy változnának a tendenciák.

Befejezésül a civil mozgalmak jelentőségéről szólnék. A kapcsolatok építésében, az „apró munkában” fontos lehetőség nyílna számukra. A testvérvárosok, testvériskolák, kulturális intézmények együttműködésének, találkozásoknak, személyes ismeretségeknek fölbecsülhetetlen jelentősége van. Olyan alapokat építhetnek, amelyeket kedvezőtlen politikai széljárás sem tud megingatni. Emlékeztetnék nemzeti címereink üzenetére. Az egykori közös ország címerének hagyományáról van szó. A kettős kereszt ott van mind a szlovák, mind a magyar címerben, az összetartozásra és a keresztyén örökségre utal, ha nem is szoktuk így értelmezni. Jozef Hajko könyvének címét ismét, most zárszóként használva: Egyességre vagyunk ítélve.

Anton Hykisch

Ne felejtjük el Közép-Európát, ne felejtjük el önmagunkat!*

A történelmet nem lehet becsapni. Jobban összekapcsol bennünket, mint ahogy hajlandók vagyunk elismerni. Mi most mind az Európai Unióban vagyunk, és egyszer csak fölmerült valamiféle együttműködés, szolidaritás a V4-es államai között. Mi ez? Ez egy új azonosság-tudat? Nem. Én azt hiszem, hogy ez inkább egyfajta visszatérés a történelemhez. A vasfüggöny akkor hullott le, amikor a berlini fal leomlott. De úgy gondolom, hogy mégiscsak létezik egyfajta eltérő látásmód olyan országok között, amelyek tőlünk nyugatabbra vannak, illetve Trieszttől nyugatra és keletre, tehát az egykori vasfüggöny nyomvonalától nyugatra és keletre, és még mindig mintha létezne egyfajta üvegfüggöny a nyugati nemzetek és a mi országaink között. Mi sokban mások vagyunk, másképp szemlélünk bizonyos globális problémákat, félünk a más kultúráktól, zavarodottak vagyunk a nagy migrációs hullám láttán.

* Elhangzott 2016. december 3-án a Charta XXI *Egyesület Együtt az úton, magyarok és szlovákok* című konferenciáján.

Idegengyűlölettel, rasszizmussal, intoleranciával vádolnak bennünket. Csakhogy ezeknek a közép-európai nemzeteknek megvan a maguk történelmi tapasztalata. Ezek kis népek, kis nemzetek a Frank Birodalom és Bizánc között, Németország és Oroszország között, Hitler és Sztálin között. A történelmi katasztrófák nagy adag bizonytalanságot oltottak belénk, gyanakvást, óvatosságot.

Közép-Európa, Central Europe, Mittel-Europa.

Közép-Európa ütközőzóna nyugat és kelet között. Ez Európa szürke zónája, amelyet mindig más kultúrák inváziója hengerelt le. Amikor Franciaországban a gótikus katedrálisok virágkora volt, amikor Chartres-t és a Notre-Dame-ot építették, akkor a mi nemzeteink kifogták a mongolok betörését. A humanizmus és reneszánsz idején Nyugat-Európában, mi kifogtuk az oszmán-törökök délkeleti invázióját. Szlovákia 350 éven át határvidék volt az oszmán birodalom és a keresztény nyugat között, és ezt egyszerűen nem felejthetjük el. A mi nemzeteinkből mindig a nagyok igyekeztek szolgálattelvéket csinálni.

A nemzeteinket csatlóssá tette Hitler, csatlóssá tette őket Sztálin és Breznyev is. Ezek a vezetők mind jól emlékeztek arra és figyeltek arra, hogy ne egységesüljünk. Hogy egymást továbbra is bosszantsuk, uszítsuk és gyűlöljük. És a második világháború után egyfajta ilyen történelmi megbékélésre került sor Németország és Franciaország között, és megkezdődött az európai integráció. De mi volt például Triesztől keletre? Mi történt velünk? Közép- és Kelet-Európa nemzetei egy másik diktatúrába jutottak, és tovább uszították őket. És az egyforma terror ellen sem tudtunk együtt fölkelni, együttesen szembeszállni vele. Ha kommunistaellenes lázadások történtek, azok főleg magányos farkasok tetteinek, cselekvéseinek története. Magányos berlini munkások az NDK-ban 1953 júniusában, magányos magyarok és lengyelek 1956-ban, magányos szlovákok és csehek 1968-ban, magányos lengyelek 1980-ban. És így folytathatnánk ezt a sort egészen az 1989-es esztendőig bezárólag. Valamikor arról döntünk, döntenek, hogy milyen legyen az Európai Unió további arculata, hogy milyen is az eredeti öröksége, hogy milyen az antik Görögország és Róma öröksége, keresztélyenségről beszélünk, humanizmusról, reneszánszról. Közép-Európa országai ismét tudatosítani kezdik, milyen próbatételeken mentek át, estek át, milyen áldozatok árán őrizték meg nemzetállamaikat, és együtt lépnek föl egyugyanazon értékek, egyforma értékek nevében. És azt hiszem, hogy joguk van ehhez, mert a többségünk, azok többsége, akik itt együtt ülünk, tanúja volt olyan küzdelmeknek, amelyeket két diktatúrával vívtunk. A nyugat-európai államok nem estek át, nem estek túl ezen a történelmi próbatételen, mi viszont igen, és éppen ezért jogunk van arra, hogy kicsit bizalmatlanok legyünk.

És visszatérek a szlovák-magyar kapcsolatokhoz. Én íróként az elmúlt években történelmi regényeket írok, és éppen hoztam egy új könyvet Önöknek – meg akarom mutatni. Ennek a könyvnek az a címe, hogy *Bízatok a császárbán*. II. József életét dolgozza föl, idézi föl, tehát a császáret és az uralkodásának az évtizedét. Ez az ember arra tette fel az életét, ez az uralkodó a latin nyelvet és a német nyelvet akarta bevezetni, és ezzel tulajdonképpen rákényszerített bennünket, hogy nemzeti nyelvünket használjuk. És akkor Szlovákiában Anton Bernolak elsőként határozta meg a szlovák irodalmi nyelvet, amely eltért ugyebár az addig használatos bibliai vagy ócseh nyelvtől. Kazinczy Ferenc

a magyar nyelv helyzetén töpreng. Ez a császár mindannyiunknak a lehető legjobbat akarta, de nagyon rosszul végződött a dolog, ezt nem fogom tovább boncolgatni, mert ez a szakadék a magyar és a nem magyar nemzetek között éppen azóta mélyült el, és egymással nagyon ellentétes, egymással szemben álló történelmi helyzetekbe kerültünk. És Martinovics Ignác álma és más magyar jakobinusok álma arról, hogy a történelmi Magyarországot föderalizálnák, ez az álom tulajdonképpen elvérzett az osztrák hóhérok bárdjának a csapása alatt. Sok olyan történelmi esemény van, amelyek fölött, amelyek kapcsán nehéz egyetértünk, a történészek nyilván sokáig fognak vitatkozni fölöttük, de ennek ellenére nem lenne szabad, hogy pesszimisták legyünk, és valamilyen megértésre kellene törekednünk. És az egyik alapvető oka ezeknek az ellenszenveknek, antipátiáknak a szlovák–magyar viszonylatban az, hogy nem ismerjük egymást igazán. Hogyan értjük meg egymást? Tegnap is, ma is Surján László ugye angolul kellett hogy beszéljen. Nem ismerjük egymás nyelvét kölcsönösen, hisz miért is ismernénk? Se a magyar nyelv, se a szlovák nyelv nem világnyelv. Tehát nemcsak a politikusaink, hanem a fiatal embereink is egymás között angolul beszélnek manapság, de az írók, a történészek, és lehet, hogy egyik-másik politikus is kéne hogy ismerje a nyelveinket kölcsönösen. És most kérdezem, hogy hol van ma a magyarországi szlovakisztika és a pozsonyi hungarisztika? Milyen állapotban van ez a két tudományág? Paradox módon, én úgy érzékelem, hogy 1989 után a szellemi értékek kölcsönös cseréje a minimumra redukálódott, kisebb, mint azelőtt ez az értékcsere, a szellemi értékcsere.

Nézzük meg az irodalmi művek fordítását: keveset tudunk egymásról. A magyarok semmit nem tudnak arról, hogy a nemzet milyen kétségbeesetten próbált kiszabadulni a csatlós helyzetéből és a szövetségeselek oldalán harcolni. Itt ugye a szlovák nemzeti felkelésről beszélek, amely 1944 augusztusában tört ki. Ezzel szemben a szlovákok szinte semmit nem tudnak – és ezt ugye megállapítottam, amikor idén a magyar forradalom 60. évfordulója volt –, a szlovákoknak fogalmuk sincsen általában arról, hogy itt mi történt. Nem tudják, hogy milyen volt a felkelés lefolyása, nem tudják, hogy kik azok a pesti srácok, semmit nem tudnak. Mert egyszerűen semmi nem került lefordításra, és senki nem érdeklődik irántuk. Az alapvető dolgok iránti érdeklődés hiányzik a két nemzet történetében, és ezek mind lefordíthatatlan dolgok, ezek elrettentő példák.

Nemrég a szlovák kulturális minisztérium néhány százezer eurót fordított több magyar nyelvű történelmi fordításra. Személyes véleményem, lehet, hogy a szlovák kollégáim nem feltétlenül értenek velem egyet: ez kidobott pénz volt, olyan művekre kidobott pénz – ezt mint idős ember mondom, aki már kicsit ilyen irigykedő –, ez posztmodernista szerzők szűk csoportjának a műveire kidobott pénz, amelyekről nem tudom, hogy az átlagos magyar olvasónak mit mondanak el. De nem beszélnek, nem mondanak el semmit a múltunkról, a nemzetünk múltjáról. Másfelől itt van barátom, Karol Wlahovsky, aki például lefordított egy borzalmas, de nagyon érdekes és alapvető művet, Grünwald Béla *A Felvidék* című könyvét. Említhetném Demmel Józsefnek a *Ludovít Štúrról* szóló monográfiáját. Ezek egészen rendkívüli példák, amelyeket viszont követnünk kéne.

És végezetül szeretnék néhány szót szólni szubjektív érzéseimről. Én idős ember vagyok, öreg ember 84 éves vagyok, és az elődeim a régi monarchia

különböző zugaiból származtak, én szlováknak tartom magam, és európainak is egyben, ez az én identitásom. Én azelőtt születtem nem sokkal, hogy Hitler hatalomra került volna, és mint fiú láttam a második világháborút érettségi előtt, megéltem a kommunisták börtönét, amikor nyugatra akartam eljutni, három államalakulat polgára voltam, hét pápát éltem meg, és soha egyetlen politikai pártnak sem voltam tagja. A szabadság az én számomra elég későn jött, de megéltem az orvosoknak és az Úristennek köszönhetően. Gyerekkoromban, a szülővárosomban, Selmecebányán, Banská Štiavnícán – itt van Magda Vášáryová nagykövet asszony, aki szintén onnan származik –, ez egy multikulturális város volt: Selmecebánya/Schemnitz, tehát magyar–német–szlovák város volt. Láttam, hogy tehervagonokba zsúfolnak embereket a térről a Népiszkola előtt. Először olyan embereket, akiknek görbe volt az orruk, néhány évvel a háború után láttam, hogy hogyan vagoníroznak be embereket, vagy teherautókra rakják fel őket, azért, mert németül vagy magyarul beszéltek.

Másfelől viszont örülök, hogy megértem azokat a napokat, hogy ma a Szlovák Köztársaság kormányában magyar miniszterek is ülnek, és mellettük ott ülnek a Szlovák Nemzeti Párt a Slovenská národná strana miniszterei. Tehát együtt ülnek a magyar miniszterekkel. És örülök annak, hogy egy cseh cég, a RegioJet cseh cég gyors autóbusszal Prágából Pozsony érintésével elvisz Budapestre határátkelőhelyek nélkül. És örülök, amikor este a facebookon – ami borzalmas dolog, mert nem tudok tőle szabadulni, az unokámnak köszönhetően vagyok ott – látom naponta a pozitív reakciókat, szlovák emberek pozitív reakcióit a magyar kormány lépéseit illetően, vagy Orbán urat illetően, ami azelőtt korábban sose volt. Ezt kommentár nélkül hagyom, de ez így van. Fölháborít, hogy ha hazámnak, Szlovákiának a közszolgálati médiumai, vagy pedig a cseh közszolgálati médiumok minden este sértegetik köztársaságuk elnökét, azért, mert együttműködni szeretne más közép-európai szomszédokkal is.

Mielőtt idejöttem volna Budapestre, elolvastam egy szlovák lapban egy felhívást, egy magyar politológus felhívását, hogy felejtsetek el Közép-Európát. De én egy másik magyarra emlékszem, még a második világháború előtről, és ő Németh László, aki Közép-Európa nemzeteit egy nehezen lefordítható szóval illette: tejttestvérek. Tehát ezt szlovákra úgy fordíthatnánk, hogy egyugyanazon anya vagy egyugyanazon anyatejen nevelkedett gyerekek. Tehát a közép-európai nemzeteket Németh László tejttestvéreknek nevezte. És engem dühít, amikor a szlovák közszolgálati tv igazgatója ellene van, és betiltja azt az olasz történelmi filmet, amely az oszmán-törökök Bécs alatt elszenvedett vereségét mutatja be. Tehát kevesebb politikai korrektség kéne, de a szerencsétlen történelmet a politikai korrektség jegyében írják át. Úgy gondolom, hogy nem lenne szabad elfelejtenünk Közép-Európát még akkor sem, hogyha ezt egy magyar szakember hirdeti, mert nem feledkezhetünk el önmagunkról, elég volt a feledésből. Annyi feledés volt, hogy mélységesen mély demográfiai válságban vagyunk, és Európa két legnagyobb nemzete van kihalóban, a német és az orosz nemzet. Lehet, hogy ez bennünket, mint kis nemzeteket megörvendeztethet csakhogy ez a kihalás, ez nem áll meg: mi is kihalófélben vagyunk, mi, kicsik. És hogyha folytatni fogjuk ezt a demográfiai csúszdát, még lejjebb csúszunk rajta. Akkor a ma még 10 milliós Magyarország és Csehország a legközelebbi évtizedekben összezsugorodik 7 milliós országokká, és a mi szeretett Szlovákiánk nem egész

4 millió lakosból fog állni. És a gyerekeink lehet, hogy etnikai kisebbséggé válnak olyan lélekszámú lakossággal, mint II. József császár idejében.

A nemzeteink jövője, szlovákoké és magyaroké összekapcsolódik Európa jövőjével. Ha nem fogjuk tovább védeni alapvető értékeinket, nemcsak a keresztény értékeket, hanem elementáris emberi, biológiai értékeket, akkor elmúlunk, elenyészünk, eltűnünk Európa és a világ térképéről. És mi marad utánunk? Csak a könyvek? Vagy csak a tabletek? A helyzet komoly, de nem tragikus. Tőlünk is függ. Magyaroktól és szlovákoktól, a mai magyaroktól és szlovákoktól, hogy együtt segítsenek megőrizni az európai értékeket. Értékeket? Lehet, hogy ez egy üres szó, egyszerűen, hogy őrizzük meg a józan eszünket és a jó szívünket. Hogy véget vessünk a gyűlöletnek, a rosszindulatnak, a veszekedéseknek.

S engedjék meg, hogy a legvégén egy szlovák költő Hviezdoslav szavaival köszönjek el.

A *Véres szonettek* című művének kétnyelvű kiadása 40 évvel ezelőtt jelent meg, a magyar fordítója Rónay György. Idézem:

Én is megvívтам harcomat keményen; megsérültem, szívem átverten ég. – Vágyam: büszkén nézhetni végre népem, megtorolva a sok bánat sebét... – Pusztulj, éj, a pólus mögé sötétén, vidd el rólunk a harag fellegét!	<i>Ja bojoval tiež vnútri tužko-turdo, i ranený som, v srdce bodnutý – Raz aspoň chcel bych pozrieť na rod hrdo: s odplatou za strasť toľkých dotknutí; to ždám... Och, prac sa kams' za pólu brdo, redikaj, znad nás, mračno pokuty!</i>
---	---

Én azt kívánom, hogy ez a konferencia járuljon hozzá nemzeteink között a harag fellegének az elűzéséhez.

Szinkrontolmácsolás szerkesztett változata: G. Kovács László

Anton Hykisch író, diplomata. Selmecebányán született (1932. 02. 23.), közgazdász. Több mint 30 könyv (regény, novella, dokumentumregény) szerzője. Szerkesztett rádióműsorokat, több történelmi regénye külföldön is megjelent. Az 1968 augusztusát követő szovjet megszállás után több éven keresztül nem publikálhatott. 1989 után parlamenti képviselő és tagja a Szlovák Parlament elnökségének, egyik kezdeményezője a Szlovák Köztársaság függetlené nyilvánításának. Később Kanada első szlovák nagykövete. Visszatérése után politológiát tanított a Nagyszombati Egyetemen. Jelenleg szabadúszó művész Pozsonyban.

Társalapítója és egykori elnöke a PEN Szlovák Centrumnak, a szlovákiai Páneurópa Unió egykori alelnöke, a World Future Society, USA tagja.

Kapcsolat: anton.hykisch@gmail.com